

Fundamentálně-teologická témata v *Časopise pro katolické duchovenstvo* v prvním desetiletí jeho existence (1828–1838)*

Eduard Krumpolc

Cílem tohoto článku je ukázat, že česká katolická teologie se slibně rozvíjela již v první polovině 19. století, kdy začal vycházet *Časopis pro katolické duchovenstvo* (dále jen *ČKD*), který se stal na dlouhá desetiletí (s krátkými přestávkami až do roku 1949) publikační platformou české katolické teologie. V článku se omezíme na fundamentální teologii, již se autor tohoto článku zabývá, přičemž ukážeme, že již v prvním desetiletí existence zmíněného časopisu jsou obsaženy publikace týkající všech čtyř traktátů fundamentální teologie, jak ji známe dnes, totiž pojednání o Božím zjevení, fundamentální christologii, fundamentální eklesiologii a nauku o teologickém poznání. Rozdělíme naše pojednání na čtyři kapitoly, v nichž uvedeme jednotlivé publikace v *ČKD* týkající se témat náležejících do zmíněných traktátů, přičemž zhodnotíme obsah těchto publikací s přihlédnutím k dnešnímu stavu poznání v oboru probírané tematiky. V závěru našeho článku pak zhodnotíme celkovou odbornou úroveň fundamentálně-teologických publikací v daném časopise, a tím i české fundamentální teologie v dané epoše. Dlužno ovšem podotknout, že termín „fundamentální teologie“ nebyl ještě v daném období používán, místo toho se používal termín „apologetika“ nebo „všeobecná (generální) dogmatika“.

1. NAUKA O BOŽÍM ZJEVENÍ

Tento fundamentálně-teologický traktát je ve sledovaném období časopisu *ČKD* zastoupen čtyřmi následujícími publikacemi:

* Tato studie vznikla v souvislosti s řešením projektu IGA CMTF 2014 006 – Ke kořenům české teologie, který byl řešen na CMTF UP v Olomouci v roce 2014.

1.1. V roce 1828 vyšlo v ČKD pojednání od Františka Václava Novotného, toho času kaplana v Lochovicích, na tehdy aktuální téma: „Nedostatečnost přirozeného či pouze rozumového náboženství“.¹ Tento autor se narodil v roce 1795 ve Smrdově u Humpolce a zemřel v roce 1866 v Praze. Vystudoval filosofii a teologii v Praze a roku 1824 byl vysvěcen na kněze. Kromě článků do ČKD přispíval do řady dalších časopisů a psal historické povídky a divadelní hry. Zabýval se také politickými i církevními dějinami.²

V tomto pojednání autor dokazuje proti tehdy módnímu racionalismu, že čistě přirozené (racionální) náboženství je pro člověka nedostatečné, a to z následujících důvodů:

- není schopno člověku poskytnout jasný obraz Boha a jeho vlastností;
- nedává člověku jasné poznání o jeho poslání ve světě;
- nepoučuje člověka o správné úctě k Bohu;
- nedává jistotu nesmrtnosti lidské duše a nepoučuje člověka o věčném životě;
- není zárukou platnosti a závaznosti mravního zákona pro jednání člověka;
- neobjasňuje příčinu náklonnosti člověka ke zlu a neukazuje prostředky k jejímu překonání;
- neukazuje cestu ke smíření s Bohem, když se člověk proti Bohu prohřešil;
- neposkytuje člověku prostředky k vytrvání v dobrém a k mravnímu růstu v ctnostech.

Toto hodnocení přirozeného náboženství je v podstatě obhajitelné i dnes, i když je snaha spíše pozitivně hodnotit přirozené náboženství, které je přece jen jistou protiváhou dnes široce přijímaného skepticismu, agnosticizmu, či dokonce materialismu a ateismu.

1.2. V roce 1832 vyšlo v ČKD pojednání od Vincence Zahradníka,³ tehdy faráře v Křešicích, na téma „O veliké ceně božského zjevení“.⁴ V tomto článku autor ukazuje, že přirozené náboženství se božským zje-

¹ F. W. NOWOTNÝ, „Nedostatečnost přirozeného čili pauhorozumného náboženstwí,“ ČKD 1828, č. 3, s. 339–344.

² Bližší údaje o autorovi viz J. OPELÍK a kol., *Lexikon české literatury*, sv. 3/I, s. 596–597.

³ Obsáhlé zhodnocení života a díla tohoto vynikajícího českého teologa a spisovatele najde čtenář v monografii: C. V. POSPÍŠIL, *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*, [–]: L. Marek, 2011, s. 131–158.

⁴ V. ZAHRADNÍK, „O veliké ceně božského zgewenj,“ ČKD 1832, č. 3, s. 359–373.

vením neruší, ale zdokonaluje a povznáší na mnohem vyšší úroveň. Na příkladech z dějin autor ukazuje, že přirozené náboženství nestačí pro spořádaný a spokojený život jednotlivce a společnosti, neboť se opírá jen o slabý lidský rozum. Bůh dává člověku svým zjevením mnohem větší jistotu a sílu pro zachování mravního zákona. Proto není rozumné božské zjevení odmítat a uzavírat se mu. Jeho přijetí je ovšem nutně spojeno s pokorou před tajemstvími, která božské zjevení obsahuje.

I dnešní fundamentální teologie obhazuje podobnými argumenty potřebu a mravní nutnost Božího zjevení, na němž se zakládá křesťanská víra a potažmo i celá teologie. Dnes je ovšem božské zjevení odmítáno nikoli ve jménu přirozeného náboženství, ale spíše v důsledku ateismu, materialismu, nebo aspoň agnosticizmu a skepticizmu.

1.3. V roce 1836 vyšlo v ČKD další obdobné pojednání od téhož autora, tentokrát na téma „O racionalismu neboli zlém užívání rozumu ve věcech víry“.⁵ Autor v tomto pojednání nejprve ukazuje, jaký je správný poměr mezi vírou a rozumem, jak se má rozumu užívat při výkladu zjevených pravd, a dodává, že rozum je pro teologii nepostradatelným nástrojem a pomocníkem. Dále vysvětluje, v čem spočívá blud racionalismu a jak tento blud vznikl. Uvádí, že racionalismus vznikl v druhé polovině 18. století v Německu, Francii a Anglii, a to v kruzích teologů, kteří se přiklonili v podstatě k naturalismu (přirozenému náboženství), avšak otevřeně se k němu nechtěli hlásit, aby se navenek nerozešli s křesťanskou vírou. Tváří se jako křesťané, říkají, že přijímají zjevení Boží, ale ve skutečnosti vše posuzují rozumem, který staví nad zjevení Boží, takže zjevené pravdy, které lidský rozum přesahují (tak zvaná „tajemství víry“), nepřijímají. Nevěří např. v Boží Trojici, ve vtělení Syna Božího, ve skutečnou přítomnost Krista v eucharistii a v mnohé jiné články víry. Racionalismem je pokažena do značné míry protestantská teologie, a také katolická teologie je jím ohrožena, protože racionalisté se tváří jako věřící, ale věřícími ve skutečnosti nejsou.

Toto hodnocení racionalismu je zcela spravedlivé a i dnes je třeba varovat před názorem, že lidský rozum je nejvyšším soudcem pravdy ve věcech víry. Zjevení Boží obsahuje tajemství, která rozum nemůže zcela pochopit, i když se jim může přiblížit a přijmout je jako světlo shůry, které osvětluje jiné záhady lidského života a všeho, co existuje.

⁵ V. ZAHRADNÍK, „O Racionalismu čili zlém užjvání rozumu u věcech wjry,“ ČKD 1836, č. 2, s. 227–256.

1.4. V roce 1836 vyšlo v ČKD pojednání od Jakuba Beera, čestného komendátora křížovnického řádu s červenou hvězdou, doktora sv. Písma a císařsko–královského profesora, a to na téma „Náboženství toliko počestného muže“.⁶ Autor nejprve vysvětluje, co rozumí pod pojmem „náboženství toliko počestného muže“. Je to náboženství čistě přirozené, zakládající se na rozumu, odmítající Boží zjevení a nauku církve. Je to slabá náhražka za skutečné náboženství, neboť jde pouze o lidský výtvar, který nepočítá se skutečným Bohem a pravými duchovními hodnotami. Autor ukazuje, že takové náboženství nemůže být oporou pravé mravnosti, neboť vede člověka pouze k zdánlivé, čistě vnější spravedlnosti, která je motivována lidskou chválou a vážností člověka ve společnosti. Taková mravnost je ovšem nedostatečná, neboť umožňuje nemravné jednání ve skrytu, které nikdo nesoudí ani netrestá. Náboženství toliko počestného muže nemůže být spolehlivou oporou spořádaného manželského a rodinného života, nemůže poskytnout dobrý základ pro mravní výchovu dětí a nemůže být ani bezpečnou oporou společenského řádu a celé občanské společnosti, státu. Autor to dokládá na příkladech z dějin, zejména ze starověku, kdy se mocné státy zhroutily pro mravní nezávanost svých občanů.

V druhé části svého pojednání se autor zabývá otázkou, odkud pochází „náboženství toliko počestného muže“. Ukazuje se, že jeho vznik souvisí s osvícenstvím a racionalismem, s celkovým odklonem od křesťanství, zvláště od katolické církve. Odmítnutí katolické víry v protestantismu vedlo k nejednotě ve víře, k zvlažnění ve zbožnosti a k úpadku morálky. Tím se sám protestantismus stal nevěrohodným náboženstvím a otevřel brány racionalismu a panteismu. Autor široce pojednává o důsledcích takového vývoje společnosti a důtklivě před nimi varuje. V závěru svého obsáhlého pojednání poukazuje na přednosti katolického náboženství a vyzývá k návratu do katolické církve a k duchovní obnově ty, kdo svou víru ztratili, nebo ji zaměnili za ubohou náhražku „náboženství toliko počestného muže“.

Text autorova pojednání je bohatě dokládán odkazy na Písmo svaté, církevní otce, teologickou literaturu, zejména německou, a rovněž na filosofická díla starověkých i novověkých autorů.

Z dnešního pohledu lze pojednání hodnotit jako věcně správné, i když dobově podmíněné a značně rozvláčné. Je však třeba ocenit vy-

⁶ J. BEER, „Náboženství počestného toliko muže,“ ČKD 1836, č. 2, s. 187–227; ČKD 1836, č. 3, s. 481–496, 507–531.

vážený pohled autora, který kromě nedostatků dovede vyzvednout i pozitivní stránky náboženství toliko počestného muže, i když na druhé straně jasně ukazuje jeho nedostatečnost a nesrovnatelně větší cenu a převahu katolické víry, založené na zjeveném náboženství.

2. FUNDAMENTÁLNÍ CHRISTOLOGIE

Tento stěžejní traktát fundamentální teologie je v daném období v ČKD prezentován následujícími pěti příspěvky:

2.1. Nám již známý autor Vincenc Zahradník, farář v Zubrnicih, publikoval v roce 1830 v ČKD článek na téma „O zázracích Ježíšových“.⁷ V poměrně krátkém článku vypočítává autor množství Ježíšových zázraků s odkazy na evangelia, přičemž uvádí i námitky racionalistů proti těmto zázrakům a ukazuje, že tyto námitky neobstojí před soudem rozumu. Avšak i kdyby se připustily, zázračný charakter Ježíšových činů by se tím zcela nevytratil. Autor dále uvádí i Ježíšova proroctví a jejich vyplnění, rovněž tak i některá starozákonní proroctví o Mesiáši, která se naplnila na Ježíšovi. Smysl Ježíšových zázraků osvětluje autor pomocí slov samotného Ježíše, který odkazuje na své skutky ty, kdo nechtějí uvěřit jeho slovům. Zázraky tedy mají dosvědčit Ježíšovo božské poslání, pravdivost jeho nauky a pravost Božího zjevení, které v Ježíšově osobě vrcholí.

V závěru článku si autor posteskl nad tím, že teologové jeho doby sice uvádějí zázraky jako argument pravosti zjevení, avšak nikterak nevysvětlují, v čem vlastně důkazní síla zázraků spočívá. Je možno konstatovat, že farář Zahradník to brilantně vysvětlil ve svém článku, který ani po téměř 200 letech od svého publikování neztrácí nic na své aktuálnosti.

2.2. Tentýž autor, Vincenc Zahradník, publikoval o tři roky později v ČKD článek na téma „Důkaz božství Pána našeho Ježíše Krista z jeho mravní povahy“.⁸ V tomto článku se autor odvolává na tvrzení francouzského teologa Aymého,⁹ který tvrdí, že Bůh, kdyby se chtěl vtělit, musel by na sebe vzít lidskou povahu takovou, jakou měl právě jen Ježíš Kris-

⁷ V. ZAHRADNÍK, „O zázracích Ježíšových“, ČKD 1830, č. 1, s. 22–46.

⁸ V. ZAHRADNÍK, „Důkaz božství Pána našeho Ježíše Krista z mravní povahy jeho“, ČKD 1833, č. 4, s. 509–544.

⁹ Srov. J. AYMÉ, *Die Grundfesten des christlichen Glaubens*, Wien: Mechitaristen, 1831, 1. svazek, s. 282.

tus. Zahradník v poměrně dlouhém článku dokazuje na základě evangelií, že Ježíš Kristus ve svém chování i v kritických situacích prokázal nadlidskou sebevládu, naprostou věrnost svému poslání, které měl od Otce, a ničím neomezenou lásku ke všem lidem, i ke svým nepřátelům a k hříšníkům. Něco podobného nedokázal nikdy a nikde žádný jiný člověk. Na základě těchto faktů je možno tvrdit, že Kristus byl vtěleným Bohem, neboť ve svém jednání, řeči i smýšlení projevoval vždy božskou moudrost, rozvážnost, lásku, dobrotu, vytrvalost a statečnost. Kristova povaha je mravní zázrak, který dokazuje jeho božství, a pokud toto neuznáme, zůstává pro nás nevysvětlitelným tajemstvím.

I dnes jsou Zahradníkovy úvahy ve své podstatě správné a nic na tom nezměnily pokusy různých kritiků, kteří chtěli Kristovo jednání nějak zlehčit, znevážit, anebo prohlásit některé jeho výroky za přemrštěné, nebo přímo patologické. Takovým se může Kristovo jednání jevit pouze těm, kdo zásadně odmítají transcendenci, tedy Boha, a možnost Božího vtělení. Kdo ale takovou možnost uznává a je otevřený pro Boží znamení, ten vidí v Kristově jednání živý důkaz Kristova božství, a tím i potvrzení skutečnosti Božího vtělení.

2.3. Profesor богослові в Hradci Králové Jan Nepomucký Stárka uveřejnil v roce 1834 v ČKD článek s názvem „Zda svatí mučedníci prvních století dosvědčují pravost božství Ježíše Krista?“.¹⁰ V tomto poměrně krátkém článku uvádí s odkazem na spis benediktina Th. Ruinanta *Acta Martyrum* řadu dochovaných svědectví, obsahujících vyznání víry mučedníků z 2.–4. století, která potvrzují jejich víru v božství Ježíše Krista, v jeho božské vlastnosti (věčnost, nekonečnost, vševědoucnost, všemohoucnost), v jeho hodnost božské pocty a nejvyšší oběti. Autor ukazuje, že mučedníci pocházeli ze všech vrstev společnosti, že to byli lidé prostí i vznešení, bohatí i chudí, vysoce postavení i otroci, muži i ženy, ba dokonce i děti, bílí i černí, ze všech končin Římské říše. Jejich výpovědi dokazují i po staletích sílu víry v Ježíše Krista, Boha a Pána všech věků, pro něhož jim nebylo zatěžko obětovat svůj život, a to bez váhání a nářku, přes všechna přemlouvání a sliby jejich mučitelů, kteří se cítili zahanbeni, že nejsou schopni zvítězit nad křesťanským náboženstvím, které považovali za pověru a za bláznovství.

V článku jsou uvedeny četné citace výroků mučedníků v původním znění latinském nebo řeckém, a to s odkazem na citovaný pramen. Člá-

¹⁰ J. N. STÁRKA, „Zdaliž swatj mučednljci prwnjch stoletj prawě božstwJ Ježjše Krista oswědčugj?“, ČKD 1834, č. 1, s. 30–45.

nek je přesvědčivým důkazem víry mučedníků v božství Ježíše Krista, lze z něho čerpat i dnes cenné poučení.

2.4. V roce 1834 uveřejnil v ČKD J. J. Rais, kaplan v Kopidlně nad Leštinou, článek na téma „O vnitřním spojení Kristova zmrtvýchvstání s celou soustavou božského zjevení“.¹¹ V tomto poměrně dlouhém článku autor dokazuje, že Kristovo zmrtvýchvstání těsně souvisí s celou soustavou Božího zjevení a s celými dějinami spásy. Vychází přitom z Písma svatého, probírá postupně jednotlivá místa ve Starém zákoně, počínaje protoevangeliem (Gn 3,15), pokračuje starozákonními prorocstvími o Mesiáši a rozebírá mesiánské žalmy. Dále ukazuje, že zmrtvýchvstání je nutným završením Mesiášova úkolu vykoupit lidstvo upadlé do hříchu a že je největším důkazem jeho božství. Probírá jednotlivá místa v evangeliích, která obsahují Kristovy předpovědi o zmrtvýchvstání, a rovněž místa ve Skutcích apoštolů a v apoštolských listech, kde jsou uvedena svědectví apoštolů o Kristově zmrtvýchvstání. V závěru zdůrazňuje, že Kristovo zmrtvýchvstání je základním kamenem celého křesťanství a potvrzením víry ve vzkříšení každého člověka. Autor se příliš nezabývá námitkami proti zmrtvýchvstání, neboť píše svůj článek pro věřící, a nikoli pro nevěřící, avšak upozorňuje na nebezpečí liberálně protestantských spisů, které se snaží Kristovo zmrtvýchvstání vysvětlovat racionalisticky.

V článku jsou četné citace nejen z Písma svatého a ze soudobých teologických spisů, ale i z rabínské literatury, včetně hebrejských pasáží textu. Znalost latiny, řečtiny a hebrejštiny se předpokládá, neboť některé citace v těchto jazycích nejsou do češtiny přeloženy. Po stránce obsahu je možno článek posoudit jako zdařilé zpracování daného tématu, i když je místy poněkud obšírné a pochopitelně naráží na dobové problémy.

2.5. V roce 1836 byla v čísle 4 ČKD uveřejněna recenze Vincence Zahradníka na knihu Davida Friedricha Strausse *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet*, která vyšla v Tübingen v letech 1835 (I. díl) a 1836 (II. díl).¹² Je pozoruhodné, jak pohotově a odvázně reagoval Vincenc Zahradník na tento evangelický spis, který ve své době razil novou hypotézu, totiž mytologický výklad Ježíšových zázraků a všech nadpřirozených jevů popisovaných v evangeliích. Přitom Strauss zdůrazňuje, že víru

¹¹ J. J. RAIS, „O wnitřnjm spogenj Kristowa z mrtvých wstánj s celau saustawau božského zgewenj,“ ČKD 1834, č. 3, s. 347–368; č. 4, s. 617–643.

¹² V. ZAHRADNÍK, „Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet von David Friedrich Strauss...,“ ČKD 1836, č. 4, s. 761–766.

v nadpřirozené Ježíšovo narození, jeho zázraky, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení nechce nijak podkopávat, jenom tvrdí, že evangelia nejsou spisy historické, ale spíše básnické, mýtické. Zahradník správně postřehl, že Strauss tímto spisem křesťanskou víru podkopává, sám si protiřečí a podstoupil zbytečnou námahu napsáním dvou objemných svazků, neboť jsou prakticky bezcenné. Strauss se tímto dílem staví do protikladu jak s racionalisty, tak i s naturalisty, kteří historičnost evangelních spisů uznávají, avšak snaží se vykládat události v nich popisované jako sice výjimečné, ale přesto přirozené. Podle Strausse však nejde o události skutečné, ale pouze vymyšlené, vybájené. Přitom však Strauss svou hypotézu nedokazuje relevantními důkazy, ale staví ji jako výzvu proti dosavadním pojetím.

Text recenze uvádí obsáhlé německé pasáže ze Straussova spisu, které jsou ovšem dále česky vysvětleny a kriticky zhodnoceny. Tato recenze dokumentuje, jak česká teologie ve svých počátcích byla v úzkém kontaktu s německou (a tím i světovou) teologií, a to nejen katolickou, ale i protestantskou, a jak pohotově reagovala na její dobové excesy.

3. FUNDAMENTÁLNÍ EKLESIOLOGIE

Traktát fundamentální eklesiologie je od samého začátku vydávání *ČKD* hojně zastoupen hodnotnými studiemi a články. Z prvního desetiletí vydávání našeho periodika jsme vybrali následující příspěvky:

3.1. Hned v prvním ročníku *ČKD*, tj. v roce 1828 ve 2. čísle najdeme pojednání Josefa M. Krále,¹³ církevního kněze v Branné, na téma „Zda sv. apoštol Petr přednost mezi apoštoly a vrchní správu církve od Krista Pána obdržel?“¹⁴ Autor v něm reaguje na anonymní spis vydaný v roce 1827 ve Slezsku pod názvem *Die katholische Kirche besonders in Schlesien, in ihren Verbrechen*, v němž se tvrdí, že sv. apoštol Petr nedostal žádnou

¹³ Josef Mirovít Král se narodil roku 1789 v Opočně a zemřel roku 1841 v Horní Branné u Jilemnice. Vystudoval teologii v Hradci Králové a byl vysvěcen na kněze v roce 1811. Působil jako kaplan v Novém Hrádku, Jilemnici a v Horní Branné, kde byl v roce 1831 jmenován farářem. Patřil do okruhu východočeských spisovatelů buditelů a podle jejich zvyklostí přijal vlastenecké jméno Mirovít. Přispěl několika články do *ČKD*, psal také básně, povídky i naučné studie. Více o něm viz J. OPÉLIK a kol., *Lexikon české literatury*, sv. 2/II, s. 916–917.

¹⁴ J. M. KRÁL, „Zdaž swatý Apoštol Petr přednost mezi Apoštoly, a wrchnj zpráwu cirkwe od Krista Pána obdržel?“, *ČKD* 1828, č. 2, s. 163–192.

přednost před ostatními apoštoly od Krista a že nebyl pověřen nejvyšší správou církve. Autor článku přesvědčivě dokazuje, že argumenty proti Petrovu primátu uvedené ve zmíněném německém spisu se zakládají na špatném pochopení nebo i překroucení některých výroků Písma svatého a církevních otců. Naproti tomu náš autor uvádí mnohem více míst z Písma svatého, církevních otců i akt prvních čtyř ekumenických koncilů, z nichž jasně vyplývá, že Petrovo prvenství v církvi a jeho nejvyšší pastýřský úřad byl v církvi prvních pěti století všeobecně uznáván. Text článku je bohatě dokumentován odkazy na příslušná místa v Písmě svatém, ve spisech církevních otců a v aktech ekumenických koncilů, a to v originálních jazycích, tj. hebrejštině, řečtině a latině.

Argumentace uvedená v článku je stále platná i dnes, i když je zaměřena především proti protestantskému pojetí příslušných biblických citátů v době, kdy autor svůj článek psal. Je pozoruhodné, že článek obsahuje nejúplnější seznam argumentů ve prospěch Petrova primátu z první poloviny prvního tisíciletí, s nímž jsem se dosud setkal ve fundamentálně-teologické literatuře.

3.2. Stejným tématem, totiž Petrovým primátem, se zabývá také pojednání dr. Václava Viléma Václavíčka,¹⁵ kanovníka při hlavním chrámu sv. Víta na Pražském hradě, které vyšlo v ČKD v roce 1829, a to pod názvem „O primátu neboli papežské přednosti v církvi“.¹⁶ Tento autor pokazuje v úvodní části svého pojednání na skutečnost, že i mnozí soudní protestanté uznávají potřebnost Petrova primátu, i když spíše soukromě než veřejně. K napsání článku jej přivedlo prohlášení protestantského superintendenta dr. Fiedlera, v němž vyzývá irské katolíky, aby se připojili k anglikánům, a tím nabyli občanských práv. V další části článku podrobně rozebírá evangelijní texty týkající se Petrova primátu, totiž Mt 16, Lk 22 a Jan 21. Potom uvádí citáty z církevních otců a koncilů prvních pěti století. Na řadě příkladů ukazuje, že v prvních pěti stoletích byli papežové rozhodčími v různých sporech mezi biskupy, a to nejen na

¹⁵ Václav Vilém Václavíček se narodil roku 1788 v Choustníku u Tábora a zemřel roku 1862 v Praze. Vystudoval filosofii a teologii v Praze, působil jako kaplan v Plané u Tábora, jako farář tamtéž, od roku 1815 jako děkan v Načeradci a v roce 1829 se stal kanovníkem a kazatelem u Sv. Víta v Praze. V roce 1832 byl jmenován radou a referentem v záležitostech duchovních při českém guberniu. Roku 1846 byl vyznamenán Leopoldovým řádem a o rok později povýšen do rytířského stavu. Byl to vynikající učenec, kazatel a pedagog. Viz *Ottův slovník naučný*, díl 26, Praha: J. Otto, 1907, s. 298.

¹⁶ W. W. Wáclawjček, „O primátu, neboli papežské přednosti w Cjrkwi,“ ČKD 1829, č. 3, s. 345–384; č. 4, s. 505–522.

Západě, ale i na Východě, a že potvrzovali rozhodnutí koncilů. Na rozdíl od předchozího článku doplňuje autor argumenty ve prospěch Petrova primátu ještě dalšími citáty z církevních otců a koncilů pozdějších staletí, vysvětluje rozdíl mezi právy patriarchů a papežů, a cituje také výroky mnohých světských osobností o papežství. Výslovně uvádí, že všechny argumenty ve prospěch Petrova primátu neboli papežství římského biskupa nelze shrnout v jednom článku, jehož rozsah je omezen počtem povolených stran.

Obsah článku dokazuje obsáhlé znalosti autora jak exegeze Písma svatého, tak i patristiky a církevních dějin, a to včetně protestantských spisů. Jeho argumentace je odborně fundovaná a někdy zabíhá i do přílišných podrobností. Autor poukazuje na skutečnost, že námitky protestantů proti katolické nauce jsou neopodstatněné a zcela jasně tendenční. Polemický tón autorova pojednání je vysvětlitelný dobovou situací, totiž potřebou bránit katolickou nauku proti neoprávněným útokům ze strany nepřátel katolické církve, jimiž tehdy byli nejen protestanté, ale i racionalisté a naturalisté.

3.3. V roce 1831 uveřejnil Josef Černý,¹⁷ administrátor u karmelitánek v Praze, v ČKD článek s názvem „Zdali učení o samospasitelné církvi katolické je tak bezdůvodné, jak se protestanté domnívají?“¹⁸ Autor nejprve rozebírá pojem spasení, načež poukazuje na slova Krista Spasitele, který zdůrazňuje víru ve své učení jako podmínku spásy. Svě učení ovšem svěřil Kristus apoštolům, aby je hlásali všem národům a křtili je (srov. Mt 28,19). Proto i křest je důležitý pro spásu. Rovněž svátosti, zejména eucharistie, jsou velmi účinnými prostředky pomáhajícími ke spáse. Autor ukazuje, že všechny tyto prostředky spásy jsou v plnosti uchovány a předávány církví katolickou, od níž je i protestanté přijali, i když ne všechny (např. ústní podání, výklad Písma, některé svátosti). Proto církev katolická je právem nazývána samospasitelnou, to však neznamená, že ti, kdo v ní nejsou, spasení nebudou. Autor uvádí, že prostý

¹⁷ Josef Černý se narodil roku 1783 v Hořicích u Jičína a zemřel roku 1834 v Praze. Vystudoval filosofii a teologii v Praze a v roce 1810 byl vysvěcen na kněze. Jako kaplan působil v Žehuni, Hořicích a v Chlumci nad Cidlinou. Onemocněl souchotinami, požádal v roce 1821 o penzi a žil pak v Hořicích, v Jičíně a nakonec v Praze, kde působil jako administrátor u karmelitánek na Hradčanech. Překládal z němčiny, italštiny a latiny populárně naučnou literaturu a náboženské spisy. Přispíval do ČKD od roku 1827. Blíže o něm viz J. OPELÍK a kol., *Lexikon české literatury*, sv. 1, s. 453.

¹⁸ J. M. ČERNÝ, „Zdaliž učení o samospasitelné církvi katolické tak nedůvodné gest, jak se protestanti domnívají?“, ČKD 1831, č. 2, s. 163–186.

lid, který přijímá víru od svých učitelů, třeba i v protestantské církvi, srdcem vlastně patří k církvi katolické, neboť co je dobré v protestantství, pochází z katolické církve. Nechce však soudit ani ty, kteří jsou vzdělanější a mohli by rozpoznat, v čem je víra protestantů nedokonalá a co jí chybí. Soud o tom náleží Bohu samotnému. Autor zdůrazňuje, že pro spásu je rozhodná víra v Krista, avšak i pohané, kteří Krista a zvěst o něm nepoznali, mohou dojít spásy, pokud aspoň věří v Boha a snaží se žít podle mravního zákona, který poznávají rozumem neboli svědomím. Přesto však není lhostejné, zda někdo je, či není křesťan, nebo dokonce katolík, neboť jen katolická církev disponuje všemi prostředky spásy, které jí sám Kristus svěřil.

Z obsahu článku je patrné, že jeho myšlenky i závěr jsou plně v souladu se současnou katolickou naukou, jak byla jasně formulována na Druhém vatikánském koncilu, zejména v konstituci *Lumen gentium*, čl. 16. Autor se ve svém článku opírá o Písmo svaté, zejména listy apoštola Pavla, dále o citace ze sv. Justina, Jana Zlatoústého a Tomáše Akvinského, cituje také příslušné výroky papežů Pia V. a Alexandra VIII. Je tedy patrné, že na svou dobu podává autor ve svém článku velmi kvalitní odpověď na otázku, kterou si v titulu článku položil, a že prokazuje ve svém pojednání velmi otevřeně, ba přímo ekumenické smýšlení.

3.4. V roce 1835 uveřejnil v ČKD Jan Valerián Jirsík,¹⁹ tehdy farář v Minicích, článek s názvem „Proč jsem katolíkem?“²⁰ Jeho záměrem bylo poskytnout prostému katolíku argumenty, kterými by byl schopen odpovědět protestantům na jejich námitky proti katolické víře. Jirsík uvádí následující přednosti katolické víry:

- více než jakákoliv jiná víra napomáhá ke svatosti,
- více než jiná víra odvádí od hříchu,
- obsahuje nejúplnější poklad Kristovy nauky,
- katolická církev se nejvíce shoduje s Božími vlastnostmi,
- katolická víra je první a nejstarší, je postavena na apoštolském a prorockém základě,
- víru obsaženou v katolické Bibli dosvědčují nejstarší křesťanští spisovatelé,
- i protivníci katolické víry dosvědčují, že v ní lze dojít spásy,

¹⁹ Obsáhlé zhodnocení života a díla tohoto vynikajícího českého teologa, spisovatele a pozdějšího budějovického biskupa najde čtenář v monografii: POSPÍŠIL, *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*, s. 173–195.

²⁰ J. V. JIRSÍK, „Proč jsem Katolíkem?“, ČKD 1835, č. 2, s. 183–202.

- jen katolická víra obsahuje vše, co v životě i ve smrti je potřebné k pokoji mysli a útěše srdce.

Autor dokládá svá tvrzení četnými citacemi z Písma svatého, církevních otců i současných autorů, a to katolických i protestantských. Jeho vztah k protestantům je laskavý, nepolemický, jde mu o pravdu, která každého člověka osvobozuje od omylů a předsudků. Snad jediné, co mu lze vytknout, je příliš ideální obraz katolické církve, který zde předkládá, přičemž o jejích chybách mlčí. Je to dáno duchem doby, v níž církev ještě nedozrála ke zdravé sebekritice a schopnosti nést vlastní díl odpovědnosti za rozdělení křesťanstva a jeho nejednotu.

4. NAUKA O TEOLOGICKÉM POZNÁNÍ

I tento traktát je zastoupen cennými příspěvky již v prvním desetiletí existence časopisu ČKD. Dokazují to následující články:

4.1. V roce 1830 vyšel v ČKD článek od Františka Václava Novotného (blíže o něm viz 1.1.) na téma „O Písmu svatém a učení posloupném (tradici)“.²¹ V tomto článku autor podrobně vysvětluje a četnými citacemi jak z Písma svatého, tak i z církevních otců a spisovatelů dokazuje, že Písmo svaté není jediným pramenem víry a že „posloupné učení“, tj. tradice církve, je jeho nutným doplněním, a to jak pro správný výklad Písma svatého, tak i pro svědectví o vzniku Písma svatého. Autor vyvrací námitky protestantů a ukazuje, že katolické pojetí vzájemného vztahu mezi Písmem a tradicí plně koresponduje s požadavky rozumu, lidské zkušenosti a s dějinami církve od jejího počátku až po současnost.

Tento názor zastávaný autorem článku je plně obhajitelný i dnes, i když se v pokoncilní katolické teologii objevují názory o postačitelnosti Písma, ale jsou to spíše pokusy o smíření katolického a evangelického pohledu na Písmo, které nelze brát jako plnohodnotné řešení této problematiky. Konstituce Druhého vatikánského koncilu *Dei verbum* dává na tuto otázku jasnou odpověď, která se v podstatě shoduje se stanoviskem autora našeho článku.

4.2. V roce 1834 uveřejnil profesor dr. Jan Körner, rektor v Budějovicích, v časopise ČKD článek na téma „Kanon knih novozákonních za

²¹ F. W. NOWOTNÝ, „O Písmu svatém a učení posloupném (tradici),“ ČKD 1830, č. 2, s. 171–204.

věku apoštolského až do času psaného listu sv. Polykarpa k Filipenským, neboli od roku 60 až do roku 108 po narození Páně“.²² V tomto článku probírá autor postupný vznik novozákonních spisů počínaje Pavlovými listy, pokračuje sepsáním synoptických evangelií a Skutků apoštolů, listy ostatních apoštolů a konče vznikem Janových spisů. Zároveň se zabývá i otázkou rozšíření těchto spisů, a to v Palestině a Sýrii, v řeckých městech a v Makedonii, a posléze i v Římě. Autor se přitom opírá jak o údaje obsažené v Pavlových listech a ve Skutcích apoštolů, tak i o citace z novozákonních spisů v listu sv. Klementa Římského Korinťanům, dále v listech sv. Ignáce Antiochijského a konečně v listu sv. Polykarpa Smyrenského Filipánům. Uvádí také Irenejovo svědectví o sv. Polykarpovi, jak je zachoval církevní historik Eusebius Cesarejský.

I když mnohé údaje obsažené v tomto článku by dnes musely být korigovány na základě pozdějších objevů a poznatků moderní biblistiky, zůstává přesto práce profesora Körnera dokladem živého zájmu rané české teologie o utvoření novozákonního kánonu, a to již na počátku druhého století. Práce klade důraz na apoštolský původ novozákonních spisů, který byl pokládán za spolehlivou známku jejich pravověrnosti, a na jejich odlišení od spisů apokryfních nebo přímo heretických.

5. ZÁVĚR

Z výše uvedeného je patrné, že česká fundamentální teologie se živě rozvíjela od samého začátku existence ČKD. Zabývala se všemi základními tématy, která určují její strukturu i dnes. I když mnohé názory obsažené v publikovaných článcích z prvního desetiletí existence ČKD byly pozdějším bádáním korigovány a upřesněny, mají tyto články stále svou cenu, neboť jsou dokladem neutuchajícího zájmu českých teologů o rozvíjení teologické vědy. Je potěšitelné, že řada teologických pohledů a závěrů, které byly na svou dobu velmi odvážné a průkopnické, byla v dalším vývoji všeobecně přijata a potvrzena i výroky církevního magisteria, ať už na Druhém vatikánském koncilu, či v papežských encyklikách a exhortacích. Článek tímto dokazuje, že kořeny české teologie jsou

²² J. Körner, „Kánon knih nowozákonných za věku apoštolského až do času psaného listu sw. Polykarpa k Filipenským, neboli od roku 60 až 108 po narození Páně,“ ČKD 1834, č. 2, s. 179–198; č. 4, s. 575–586.

zdravé, že i dnešní teologové by si měli jejich práce vážit a na ni tvůrčím způsobem navazovat.

Fundamental-Theological Topics in the Periodical *Journal for Catholic Clergy* (*Časopis pro katolické duchovenstvo*) in the First Decade of Its Existence (1828–1838)

Key words: Fundamental Theology; *Journal for Catholic Clergy* (*Časopis pro katolické duchovenstvo*); the Period 1828–1838; Evaluation of Publications

Abstract: The aim of this paper is to demonstrate that Czech Catholic theology was developing promisingly specifically in the first half of 19th century, when the periodical *Journal for Catholic Clergy* (*Časopis pro katolické duchovenstvo*) began to be published. Only publications dealing with fundamental–theological topics, which is the field of interest of its author, are focused on in the paper. The content of the publications is briefly evaluated and compared with the contemporary status of theological knowledge.

Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D.
Katedra systematické teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc